

ענף ד' - התכנית בטיפול בביבליותרפיה

היבטים תרפויטיים של הקריאה

תהליכי קריאה עוסקים בזיקה בין הטקסט הנקרא לבין החוויה של הקורא בתהליך הפענוח. הטקסט פותח בפני הקורא "זירה" המאפשרת מתן ביטוי יצירתי לעולמו הפנימי. בכל טקסט קיימים מרחבים רבים של אי מימוש. מרחבים אלה "תובעים" מהקוראים לממשם הן באמצעות הידע ועולמם הפנימי והן על ידי מערכות הצפנים של הטקסט, אשר מפוענחות תוך כדי התקדמות בקריאה. המימוש של הטקסט הספרותי הוא למעשה גם כתיבה מחודשת שלו. זוהי זירה בה מוזמנים הקוראים למסע אל עצמם.

היבטים תרפויטיים של הכתיבה

הקורס יעסוק בהיבטים התיאורטיים המורכבים של תחום הכתיבה תרפיה. במהלך הקורס נבחן את כוחה המרפא וכן את ההיבטים הלא מרפאים של הכתיבה במרחב הטיפולי והיומיומי. נעסוק בקורס בחלום כטקסט כתוב וטקסט מדובר על פי משנתם של פרויד ובולס. הדיון בקורס יתמקד בתהליכים הפיסיוולוגיים-רגשיים-קוגניטיביים המתרחשים בכתיבה כפי שהם באים לידי ביטוי בכתביו של פנבייקר. הקורס יעסוק גם בהיבטים התיאורטיים של הכתיבה היומנית ושל הכתיבה הווירטואלית באמצעות מקורות עיוניים פסיכותרפויטיים בזיקה לביבליותרפיה.

שיטות וכלים בביבליותרפיה

הטיפול הביבליותרפי משתמש בטקסט הנכתב והנקרא כמרחב ליצירת דיאלוג טיפולי בין מטפל למטופל, בין המטופל לבין עצמו ובין משתתפים בקבוצה הטיפולית. בתקופה הראשונה לקיומו של המקצוע התמקד המושג "טקסט" ב"ספרות יפה". התפתחותה של הביבליותרפיה, במקביל להתפתחות החשיבה הפוסט מודרנית והתקדמות המחקר בתחום הטיפול באמצעי יצירה והבעה, הרחיבה את גבולות ה"טקסט", וכיום ניתן למצוא בשדה הביבליותרפי שימוש במגוון רחב של ז'אנרים, מתודות וטכניקות במסגרת הביבליותרפיה. הקורס יתמקד בהכרת מתודות וטכניקות היוצרות את העולם הביבליותרפי תוך בחינה תיאורטית והבנה של מהותן התרפויטית, ובלווי דוגמאות לצורך המחשתן ככלי בטיפול.

טיפול במשחק ונרטיב

הקורס יעסוק במרחב המשחקי של חדר הטיפולים ובנרטיב האישי הסובייקטיבי המהדהד מתוכו. במהלך הקורס נתמקד ברקע התיאורטי לטיפול במשחק ונרטיב, בהתפתחותה של היכולת לשחק הן אצל ילדים והן אצל מבוגרים, ובהתבססות של היכולת ליצור נרטיב בשלבי התפתחות שונים. נלמד את ההבחנה בין תחומי המשחק הסימבולי, משחקי קופסא ומשחקיות בספרות ילדים. הדיון בקורס יכלול הן תיאורי מקרה והן טקסטים ספרותיים וניתוחם באמצעות המושגים התיאורטיים הנלמדים. הקורס ידגיש את חשיבות המפגש בין תחום הטיפול במשחק ונרטיב לתחום הביבליותרפיה.

ביבליותרפיה במפגש עם אוכלוסיות שונות

במפגש עם אוכלוסיות יעד ספציפיות צריך המטפל בביבליותרפיה להתאים את העקרונות העומדים בבסיס הטיפול הביבליותרפי למאפייני האוכלוסיות הללו כמו גם למגבלות הטיפול בהן. במרכז הקורס יוצג מודל עבודה בשלבים הכולל למידה של מאפייני אוכלוסיית היעד, זיהוי הצרכים שלה, חשיבה על בחירת טקסטים והתנסויות מותאמים לאוכלוסייה זו, והתמודדות עם מגבלות הטיפול בה. מטרת הקורס היא לאפשר לסטודנטים ליישם את המודל עבור כל אוכלוסיית מטופלים שבה יפגשו בעתיד. בקורס יתורגל את המודל באמצעות מפגש תיאורטי עם מספר

אוכלוסיות מרכזיות איתן מרבים ביבליותרפיסטים לעבוד בשדה, בעיקר בשנים הראשונות לעבודתם.

ביבליותרפיה במעגל החיים

הדיאלוג המתקיים בטיפול הביבליותרפי נעזר בטקסט, הנכתב או הנקרא, ליצירת מרחב מפגש בין המטפל למטופל, בין המטופל לבין עצמו ובהקשר קבוצתי גם בין המשתתפים בקבוצה. מטבע הדברים בחירת הטקסטים, כמו גם אופן העיסוק בהם, לובשים אופי שונה בהתאם לגיל המטופל. הקורס יעסוק בסוגיות שונות העולות מן הצורך להתאים את הטקסט ואת אופן המפגש עימו לשלב ההתפתחותי בו נמצא המטופל כדי לדייק ככל האפשר בשימוש בו בדיאלוג הביבליותרפי.

עבודת גמר בטיפול בביבליותרפיה

הצגת מקרים תופסת מקום מרכזי בתהליך הלימוד וההכשרה של מטפלים מדיסציפלינות שונות. בקורס זה נציג את התפתחות חקר המקרה (case study) במבט היסטורי, נבחן את השתקפות השיטות הטיפוליות לסוגיהן בכתיבת המקרה ונשרטט מסגרת לכתיבת מקרה באמצעות פריזמה ביבליותרפית. כמו כן, נבחן את החשיבות והתרומה של כתיבת יומן טיפול וחקר מקרה לתהליך הטיפולי תוך הדגשת היבטים אתיים.

ביבליותרפיה מתיאוריה למעשה

היכרות מעמיקה עם השדה התיאורטי הביבליותרפי ואינטגרציה בין תיאוריה לפרקטיקה חשובות בתהליך גיבוש הזהות המקצועית של המטפל בביבליותרפיה. הביבליותרפיה מתקיימת בתוך שדה רחב של תיאוריות ופרקטיקות נוספות, שחלקן חולקות אתה נקודות מפגש והשקה, חלקן הזינו את היווצרותה וחלקן מעשירות אותה במושגים ובפרקטיקות. היכרות עם גישות אלה והתבוננות ביחסים ההדדיים ביניהן לבין הביבליותרפיה עשויות להרחיב ולהעמיק את ההבנה הטיפולית בהקשר תיאורטי רחב.

בין ספרות לפסיכולוגיה

הפסיכולוגיה היא תחום ידע שחותר להבנה של מנגנוני הנפש של האדם, של התפיסה ושל ההתנהגות. ההתחקות אחר התופעות האנושיות והניסיונות הבלתי פוסקים להבין אותם ולהסבירם, עומדים גם במפגש עם יצירות ספרותיות. ביצירות ספרות ניכרת מעגליות בסיסית ומהותית. אנו משתמשים בספרות כדי להבין את העולם ואת עצמנו, ואנו מתבוננים בעולם הממשי ובעולמות אפשריים למיניהם, כדי להבין וליצור טקסטים ספרותיים. הקורס מתאר את מרחב היחסים הדינמי שבין אישיותו של הקורא לבין הספרות. מרחב זה הוא "שדה פסיכולוגי", שמאפשר את חקר המרחב האישי והבינאישי. הקורא משתמש בטקסטים הספרותיים להגברת המודעות כלפי דפוסים אישיים וליצירת הבנה חדשה של העצמי, והדמויות הספרותיות מפעילות מחדש יחסי אובייקט מוקדמים, שיש בהם קונפליקטים והם מוצפנים בנפשנו כפנטסיות לא מודעות.

התמודדות פואטית עם טראומה

מהי המשמעות של לשאת עדות בעקבות טראומה ובמיוחד הטרואומה של השואה? מה מקומה של העדות הפואטית בעיצוב הזיכרון האישי של הניצול ובעיצוב הזיכרון הקולקטיבי של חברה? הקורס יעסוק במשמעויות של דרכי ההתמודדות עם הטרואומה של השואה מבחינה פסיכולוגית ופואטית. במהלך הקורס יידונו מגבלות הייצוג של הטרואומה המתגלמות: במתח שבין דיבור ואלם; במתח שבין זיכרון ושכחה ובמתח שבין צעקה ללחישה. ייבחנו טקסטים בסגנונות שונים

מק. צטניק, דרך פרימו לוי ועד אידה פינק, דן פגיס, פול צלאן ואהרון אפלפלד. בנוסף לייצוגי עדויות של ניצולי שואה באמצעות טקסטים ספרותיים וקולנועיים, יעסוק הקורס בהמשך בהשפעותיה של הטראומה גם על הדורות הבאים.

התכנית בטיפול בביבליותרפיה – שעות שלא לשקלול

תבניות בכתיבה

פיתוח יצירתיות מילולית בהשראת מתווים פואטיים תוך תרגול הקשר שבין תופעות לשוניות, צורניות ומבניות לבין הפקת טקסטים אישיים.

טיפול באמצעות ספרות ילדים

ספרות ילדים מספקת מקורות טקסטואליים רבים לדיאלוג הביבליותרפי, הן בעבודת המטפל עם ילדים והן בעבודתו עם מבוגרים. מאפייניה הפואטיים והתכניים מאפשרים לה ליצור מרחב למפגש רב פנים של הקורא והמטופל עם עולמם התוך אישי והבין אישי, המודע והלא מודע. היכרות עם הפוטנציאל הגלום בז'אנרים השונים של ספרות הילדים על נמעניה השונים, המבוגר והילד, מסייעת למטפל לשמש כמתווך בדיאלוג הביבליותרפי המציב אותה במרכז.

הדרכה

במהלך לימודי ההכשרה בביבליותרפיה מתנסים הסטודנטים בעבודה מעשית (פרקטיקום) במסגרות שונות. ההתנסות הטיפולית בתחילת דרכם המקצועית מציבה בפניהם שאלות ואתגרים המצריכים לוי והדרכה. שעורי ההדרכה ילוו את ההכשרה המעשית של הסטודנטים בתקופת לימודיהם.

